

Självständigt arbete (15 hp)

Författare		Program/Kurs	
Edvin Olsson		OP SA 14-17	
Handledare			
Professor Jan Ångström		Antal ord: 11886	
	Beteckning	Kurskod	
		IOP303	
<i>EFFECTS-BASED OPERATIONS – ETT KONCEPT FÖR ATT SKONA CIVILA</i>			
<u>ABSTRACT:</u>			
<p>In recent years, civilian casualties resulting from air power have decreased. Many researchers explain this to be a result of the new technology and the use of precision-guided munitions. A new way of thinking has emerged from international law which suggests that human rights plays a more vital role in today's war. This thesis aims to follow the new way of thinking and examine if a more <i>effects-based</i> way of thinking has been institutionalized in planning documents and doctrines for two wars conducted by NATO. The method to examine this is a case study of air operations in Kosovo 1999 and Libya 2011. These wars are fairly similar; they were both conducted by NATO and only with the use of air power. The thesis first observes the norm of civil protection in both conflicts. It then examines the degree of institutionalization of the <i>effects-based operations</i>. In this way the thesis aims to explain the different outcomes in civilian casualties between the two wars. The result shows that there is a higher degree of <i>effects-based</i> thinking in the doctrines for Libya, and that the <i>effects-based</i> thinking barely existed in the same documents for Kosovo, which among other factors can be interpreted as an explanation for the different outcomes.</p>			
<u>Nyckelord:</u>			
<p><i>Effects-based operations</i>, skydda civila, norm, precisionsvapen, effekter.</p>			

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	3
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	3
1.2 TIDIGARE FORSKNING	3
1.3 FORSKNINGSLUCKA	4
1.4 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	5
1.4.1 Forskningsfrågor.....	5
1.5 AVGRÄNSNINGAR	5
1.6 DISPOSITION.....	6
2. TEORI.....	7
2.1 FRÅN IDÉ TILL BETEENDE	7
2.2 EFFECTS-BASED OPERATIONS.....	8
2.2.1 Direkta effekter.....	9
2.2.2 Indirekta effekter.....	9
2.2.3 Typer av direkta och indirekta effekter	9
2.3 STUDIENS VARIABLER.....	10
2.3.1 Oberoende variabel.....	10
2.3.2 Kausal mekanism	11
2.3.3 Beroende variabel.....	11
2.3.4 Sammanfattning variabler.....	11
2.4 TEORINS RELEVANS FÖR UNDERSÖKNINGEN	12
3. METOD	13
3.1 VAL AV FALL.....	13
3.1.1 Operation Allied Force	13
3.1.2 Operation Unified Protector.....	13
3.1.3 Sammanfattning, likheter och skillnader i Kosovo och Libyen.....	13
3.2 FORSKNINGSDSIGN OCH METOD	14
3.2.1 Materialdiskussion och källkritik.....	14
3.3 OPERATIONALISERING	15
3.3.1 Kriterier.....	16
3.3.2 Indikatorer för normen om att skydda civila.....	16
3.3.3 Indikatorer för effects-based operations.....	16
3.4 AVVÄGNINGAR I OPERATIONALISERINGEN	18
3.5 ANALYSINSTRUMENT	18
4. ANALYS	20
4.1 NORMEN OM ATT SKYDDA CIVILA	20
4.1.1 Sammanfattning normen att skydda civila.....	22
4.2 EFFECTS-BASED OPERATIONS.....	22
4.3 SAMMANFATTNING EFFECTS-BASED OPERATIONS.....	26
4.4 KRITIK MOT ANALYSEN	27
5. AVSLUTNING.....	28
5.1 RESULTATDISKUSSION.....	28
5.2 KRITIK MOT UNDERSÖKNINGENS RESULTAT	29
5.3 STUDIENS KOPPLING TILL TIDIGARE FORSKNING	29
5.4 RELEVANS FÖR YRKESUTÖVNINGEN	30
5.5 FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING	30
LITTERATUR OCH REFERENSFÖRTECKNING	31
LITTERATUR.....	31
RAPPORTER, ANDRA KÄLLOR	32

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Kollaterala skador¹ från luftoperationer har sedan andra världskriget, men framförallt de senaste 30 åren minskat kraftigt (Meilinger 2013, 3). Icke-kombattanter och immuniteten som statusen innebär finns spårbart i historien sedan länge, men har under lång tid blivit överskuggad av militära intressen. Under de senaste åren har granskning av internationell rätt genom media blivit en allt viktigare del för att synliggöra icke-kombattanter (Carlino 2002, 15). Oönskade effekter har fått större utrymme i dagens krigsplanering och efter Desert Storm myntades uttrycket *CNN-effect* som syftade till all den uppmärksamhet som skapas kring oönskade- eller oväntade effekter (Sine 2006, 84). Det som gör det hela problematiskt är att dagens slagfält gör det svårt att skilja mellan kombattanter och civila, då de är nära sammanflätade i den miljö som kriget utspelar sig i (Carlino 2002, 16). Därför lyfter luftmaktsforskningen fram betydelsen av precisionsvapen. Men trots att träffsäkerheten är nedmot tre meter i diameter från det mål man önskar träffa, så pågår en debatt kring hur de ska användas för att uppnå önskat resultat.

Diskussionen kring vilka vapenslag som ska sättas in för att utkämpa krig har allt mer handlat om flygstridskrafter och hur de kan åstadkomma önskat resultat med eller utan *boots on the ground* (Carlino 2002, 22-23). Under de senaste åren har flygstridskrafter ofta använts tillsammans med marktrupper, men i Kosovo 1999 och Libyen 2011 användes flygstridskrafter som enda vapenslag av North Atlantic treaty organisation (Nato) för att strida mot en reguljär motståndare som dödade sina egna medborgare och där koalitionens bombanfall resulterade i olika antal civila dödsfall. De civila dödsfallen under Kosovoinsatsen uppskattas av Human Rights Watch (2000, 2012) till mellan 488 och 527 och i Libyen till 72 stycken till följd av Natos bombningar.

Tidigare forskning lyfter fram att civila förluster genom åren kan ha minskat på grund av teknikutvecklingen och nyttjandet av precisionsstyrd ammunition. De senaste årens teknikutveckling har dock inte gjort att träffsäkerheten hos dessa vapen avsevärt har ökat, däremot har antalet civila förluster minskat. Därför behövs ytterligare forskning för att svara på problemformuleringen om hur två så liknande konflikter vars övergripande mål att skydda civila, kan skilja så mycket i antal civila dödsoffer.

1.2 Tidigare Forskning

Zehfuss (2011, 543) menar att utvecklingen av *precision-guided munition* (PGM) har möjliggjort att uppnå önskad skada effektivare, samtidigt som kollaterala skador minskar och att de på ett pålitligt sätt kan slå mot mindre mål. Detta har medfört att förväntningar kring användandet av dessa vapen har gjort det möjligt att skydda icke-kombattanter under krig. Även Meilinger (2013, 3) framhåller teknikutvecklingen och PGM som den stora skillnaden för minskandet av kollaterala skador. Conetta (2004, 22-23) kritiserar istället den nya

---

¹ En bra översättning av engelskans *collateral damage* finns inte på svenska, därför används i denna uppsats en direkt översättning till kollaterala skador.

teknologin och menar att precisionsvapen egentligen är oprecisa. Precisionsvapen uttrycks i Circular Error Probable (CEP), vilket är en radie centrerad från en riktpunkt där en viss procentsats (som ofta är satt till 50 procent) av den ammunition man avfyra hamnar inom. Därför anser Conetta att även i ideala fall under testskjutningar så träffar bara vart annat avfyrat skott och att den ammunition som inte träffar inom CEP ignoreras vid benämningen av precisionsvapen. Ordets betydelse menar Conetta därför är missvisande, då precision kan uppfattas som att det alltid träffar där man siktar.

Zehfuss (2011, 547) belyser istället att utvecklingen av PGM inte bara har möjliggjort en seriösare fokusering kring att hålla nere kollaterala skador utan även verkar ha krävt det. Walsh (2015, 519-520) stödjer detta och har genom två experiment undersökt hemmaopinionens åsikter rörande precisionsvapen, civila dödsfall och stödet att använda våld. Resultaten pekade tydligt på att toleransen mot att civila skadades var lägre vid användning av precisionsvapen än om andra vapensystem användes. I och med detta verkar användandet av PGM peka på att militära beslutsfattare i allt större grad bör beakta kollaterala skador för att vidmakthålla stödet från sin egen befolkning.

McInnes (2002, 81) förespråkar att precisionsstyrda vapen tillsammans med högkvalitativ underrättelse möjliggör att slå mot enskilda byggnader eller delar av byggnader inom tätbefolkade områden med stor framgång. Även Meilinger (2013, 3) påtalar denna kombination och menar att det moderna underrättelseinhämtningsmaterialet har möjliggjort att enklare skilja mellan militära mål och civila. Istället menar Zehfuss (2011, 550) att det är långt ifrån en garanterad framgång eftersom dessa vapen, liksom andra också kan råka ut för olika sorters felfunktioner och att människorna bakom besluten är det som är avgörande för icke-kombattanter. Detta kan även medföra en stor tilltro hos beslutsfattare att slå mot mål som annars inte skulle vara åtkomliga med andra medel. Att högteknologiska vapen inte alltid träffar målet, beskriver även Conetta (2004, 23) och menar att det är ett resultat utifrån flera faktorer som till exempel fel underrättelseinhämtning, mekaniska eller elektroniska fel på olika delar i vapnet, mänskliga fel som att piloten identifierar fel mål eller vissa atmosfäriska förhållanden. Inom forskningen lyfts ofta möjligheterna med den nya teknologin fram, men även begränsningarna och att människans roll bakom användandet är minst lika viktigt.

Enligt Kahl (2007, 14) är istället den allt större roll som statusen icke-kombattanter under senare år har erhållit en förklaring till varför kollaterala skador har minskat. Eftersom civila och militära rättsombud har blivit allt mer involverade i planering har krigets lagar efterföljts i en större utsträckning. En liknande förklaring beskriver Reynolds (2005) och menar att den nya tekniken förvisso är bidragande, men att målbestämningsstrategier (inom engelskan *targeting*) och ökad offentlig kommunikation är viktig för att minska kollaterala skador.

1.3 Forskningslucka

De argument som forskare främst lyfter fram som förklaring till minskningen i kollaterala skador är teknikutvecklingen med precisionsstyrda vapen. I och med att precisionen i PGM inte har ökat måste det finnas en annan förklaring till varför de civila dödsfallen har minskat. En hittills mindre utforskad förklaring är den som internationell rätt lyfter fram, om den allt

starkare roll som statusen icke-kombattanter verkar ha erhållit. Därför ämnar detta arbete att undersöka om koalitionen själv har implementerat värderingar om att skydda civila och att de civila förlusterna därav har minskat. Normen om att skydda civila, och hur den ses av de länder som Nato består av, borde således återspeglas i de doktriner och planeringsmetoder som används för att utföra operationerna. Det blir då intressant att se om det finns skillnader i dessa verktyg som kan leda till en förklaring om de olika utfallen eftersom det förefaller sig motsägande att sprida budskapet om att skydda civila och själv inte leva upp till dem.

Den teori som ligger till grund för undersökningen är *effects-based operations* och grundar sig i hur bland annat flygstridskrafterna ska nyttjas på ett effektivt sätt för att uppnå de taktiska målsättningarna och samtidigt skona civila. Teorin motiveras vidare i teorikapitlet och prövas på två konflikter där luftmakt har använts. De fall som undersöks är Operation Allied Force i Kosovo och Operation Unified Protector i Libyen.

1.4 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att undersöka om minskandet av civila förluster kan förklaras av att synen på att skydda civila har implementerats och fått genomslag på taktiska planeringsdokument och doktriner genom en teoriprovande fallstudie på de tidigare nämnda operationerna. Den övergripande frågeställningen blir följaktligen om ett mer effektbaserat tänk, bidragit till att minska antalet civila förluster?

1.4.1 Forskningsfrågor

För att svara på frågeställningen, delas den upp i två delfrågor som analyseras separat. De forskningsfrågor som besvaras blir således:

- Finns spårbarhet av att skydda civila var en drivande politisk norm innan och under respektive insats?
- I vilken utsträckning återfinns *effects-based operations* och vilket utrymme får den i doktrinerna för respektive operation?

1.5 Avgränsningar

Arbetet syftar till att undersöka om de taktiska planeringsmetoderna belyser viktiga delar från den effektbaserade teorin och dess påverkan på civila dödsfall. Därför avgränsas arbetet till planering på taktisk nivå, vilket har problematiserat arbetets tillvägagångssätt att utreda vilka dokument som är av intresse. De dokument som slutligen har blivit intressanta är de doktriner som beskriver taktiska planeringsmetoder, och hur flygstridskrafter ska användas, vilket motiveras ytterligare under materialdiskussionen i kapitel tre. Det är också viktigt att påpeka att arbetet inte undersöker om synen på mänskliga rättigheter har gjort att Nato har intervenerat i de länder som man har stridit i för att sprida och stärka åsikten om mänskliga rättigheter som budskap, utan för att se om de själva följer detta i utförandet av operationerna.

1.6 Disposition

I nästa kapitel presenteras ett teoretiskt ramverk som uppsatsen förhåller sig till. Kapitlet innehåller även studiens variabler som tagits fram utifrån teorin och är relevanta för att svara på frågeställningen. För att systematisera arbetet följer därför ett metodkapitel med motivering till val av fall, forskningsdesign samt den metod som används för att analysera fallen. Kapitlet innehåller även en operationalisering och ett analysverktyg för att beskriva hur de variabler som tagits fram i teorikapitlet ska mätas. Därefter genomförs själva analysen och ett resultat presenteras med hjälp av analysverktyget. I det sista kapitlet följer en diskussion kring resultatet och hur resultatet förhåller sig till teorin, tidigare forskning, relevans för yrkesutövningen och förslag på vidare forskning. Slutligen presenteras litteraturförteckning med det material som har använts i arbetet.

2. Teori

I detta kapitel beskrivs den teori som ligger till grund för analysen. Eftersom arbetet syftar till att utforska en alternativ förklaring till varför civila förluster genom åren har minskat beskrivs hur idéer eller normer kommer till för att senare institutionaliseras och till sist leder till ett beteende. Om normen att skydda civila är gällande kan graden av institutionalisering undersökas med *effects-based operations* för att försöka förklara de olika utfallen i operationerna. I detta kapitel presenteras därför de begrepp som senare används i analysen för att utreda forskningsfrågorna, och i slutet av detta kapitlet presenteras en figur för att visa hur de teoretiska begreppen förhåller sig till varandra.

Valet av teori som undersöker graden av institutionalisering föll på *effects-based operations* eftersom den är till för militära planerare att fungera som ett koncept för att uppnå den önskade effekten och att det inom detta begrepp ska minimera civila förluster. Teorin kan ses genom hela spektrumet från att uppnå strategiska mål ner till taktiskt uppträdande. Inom luftmaktforskningen finns flera teorier om hur luftstridskrafterna ska nyttjas för att vinna kriget, men få tar upp betydelsen av de sidoeffekter som bombanfallen skapar, och vissa påstår även att bomba civila är en del i strategin. Att skydda civila är inte bara viktigt inom folkrätt utan även en betydande del inom militärstrategi och beskrivs bland annat av Smith (2007, 703-704) som menar att krig inte kan vinnas utan bra relationer med civilbefolkningen. Eftersom *effects-based operations* beskriver hur luftmakt ska uppnå det önskade resultatet om att vinna kriget men även tar hänsyn till att skydda civila lämpar sig teorin att användas till denna undersökning.

2.1 Från idé till beteende

Goldstein och Keohane (1993) beskriver hur människors idéer kan förklara olika beteenden. I boken tas tre typer av idéer upp, eller som de själva likställer det med, *beliefs*. En typ av idé som beskrivs är *principled beliefs* vilket är normativa idéer som handlar om att skilja rätt från fel. Exempel på detta kan vara att ”slavery is wrong” eller att ”abortion is murder” (1993, 9) vilket präglar de samhällen där dessa idéer finns institutionaliserade.

Kathryn Sikkink beskriver idéen om mänskliga rättigheter som en *principled belief* och hur den har påverkat politiska utfall och utrikespolitiken i västvärlden. Dess intåg och utfall i utrikespolitiken har skiljt sig mellan USA och Europa. I USA handlar vägen dit om att utrikespolitiken skiftade från att vara anti-kommunistiskt inriktad, och har sitt ursprung från 1960- till 1970-talet genom rörelsen om civila rättigheter, som uppkom efter missnöjet med Vietnamkriget. I Europa intogs mänskliga rättigheter på det politiska planet tidigare och tros vara ett utfall av den verklighet som länderna i området upplevde under andra världskriget. Var den territoriella fokusen om mänskliga rättigheter ligger, skiljer sig mellan USA och Europa. I Europa har mänskliga rättigheter och politiken ett regionalt fokus och syftar till att händelserna under andra världskriget inte ska återupprepas, medan USA fokuserar på det internationella planet för att sprida synen om mänskliga rättigheter och dess betydelse för stabilitet (Goldstein och Keohane 1993, 169-170).

Att skydda civila är en del av mänskliga rättigheter (UN 2017). För att förankra Goldstein och Keohanes beskrivning om hur idéer institutionaliseras och leder till beteende, utgår detta arbete från att normen om att skydda civila är en *principled belief* och att graden av institutionalisering tar sin form i de doktriner som undersöks, samt att skillnaden i beteende då ger utfall i antal civila döda.

2.2 *Effects-based operations*

Under Gulfkriget skapades ett krigföringssätt som kom att kallas för parallell krigföring och som baserades på att uppnå specifika effekter istället för att förstöra mål totalt. De avgörande principerna för att lyckas med denna typ av krigföring och uppnå de önskade effekterna är *tid* och *rum* vilka också är kärnan i *effects-based operations*. Målet med parallell krigföring är att uppnå effektiv kontroll över den uppsättning av system för makt och inflytande som motståndaren förfogar över genom ledarskap, population, viktiga industrier, transport och distribution och militära resurser. Att fysiskt förstöra alla mål är inte alltid det effektivaste sättet och som exempel tar Deptula upp elsystemet under Gulfkriget och menar att slå ut detta istället för att förstöra alla luftvärnssystem är ett effektivare sätt att hindra motståndaren från att använda dessa. Därför innebär teorin inte bara att hindra motståndaren från att utföra krig eller få den inhemska befolkningen att vilja fortsätta kriga, utan få motståndaren till att inte kunna kontrollera viktiga funktioner (Deptula 2001, 3-8).

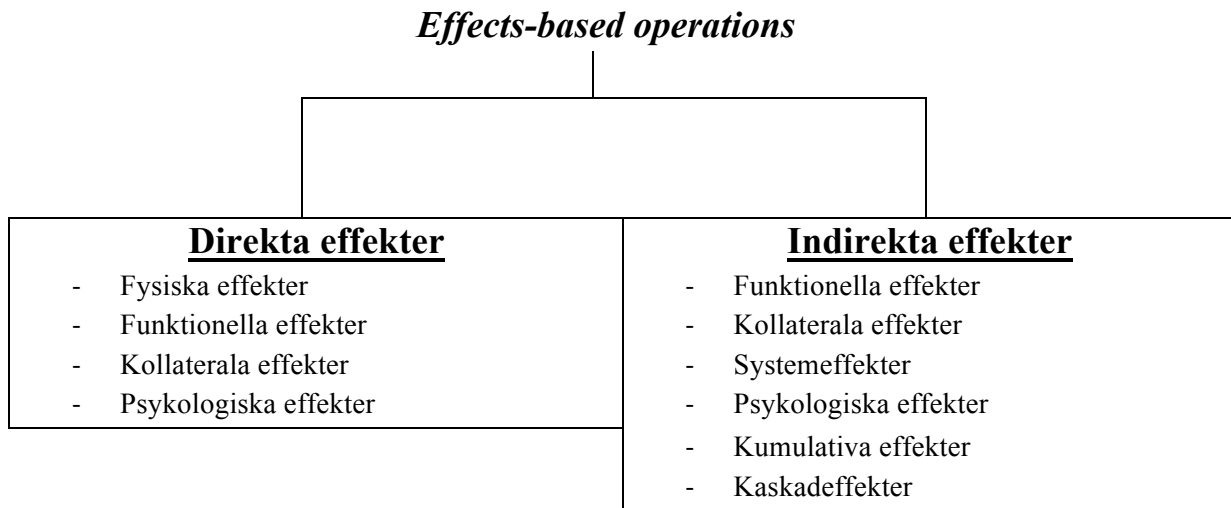
Vidare förklarar Deptula (2001, 11-13) att krigsmanualer ofta tar upp målval för att uppnå effekt, men menar att dessa ofta är skrivna med fokus på att uppnå fysisk förstörelse. Istället menar Deptula att man inte fysiskt behöver förstöra målen, utan kanske bara behöver lamslå dem under den tid man genomför kritisk verksamhet som dessa mål annars hade kunnat påverka en i.

För att möjliggöra *effects-based operations* krävs enligt Sine (2006, 83-88) precision. Därför behövs en förklaring kring precisionsvapen och PGM. Sine påtalar vikten av att dessa inte är synonymer och att bryta relationen mellan invisningssäkerhet och precision. Operativa och taktiska planerare behöver förstå de önskade och oönskade effekterna hos varje vapen som finns tillgängligt, och att begreppet precisionsvapen ger den förutsägbara förstaslagseffekten inom *effects-based operations*. Vidare menar Sine också att precision inte bara innebär själva målträffen, utan är en del i ett större begrepp. Han beskriver även svårigheterna med att koppla precision till vilken typ av ammunition som används då han menar att även icke precisionsstyrd ammunition kan inbegripas i begreppet, och tar som exempel upp karbonfiberammunition, *sensor-fused weapons* och även datorvirus, som historiskt har uppnått eftersträvd effekt med precision utan att skapa kollaterala skador.

Mann och Endersby (2001, 96) vidareutvecklar *effects-based operations* och beskriver begreppet *dominant effect* som är den potentiella effekten som oavsett om den är oplanerad eller oönskad påverkar militära beslutsfattare i förlängningen till önskad effekt. Dessa effekter är en viktig del i militära förberedelser för att minimera sannolikheten att skapa allvarliga, negativa och oönskade effekter.

Modellen som Mann och Endersby (2001, 98) tar fram bygger på att effekten är sammankopplad med de önskade utfallen och utsatta av influenser som orsakar ett resultat och / eller initierar ytterligare utfall. Modellen delas sedan upp i två kategorier, med direkta och indirekta effekter som innehåller ytterligare definierade effekter. Båda dessa kategorier förklarar effekter på taktisk, operativ och strategisk nivå.

Figur 1. Effekter och hur de är sammankopplade utifrån Mann och Endersbys begrepp om effects-based operations (Mann och Endersby 2001, 98).

2.2.1 Direkta effekter

Direkta effekter är omedelbara, förstaslagseffekter som är ett resultat av att vapen har använts. De är alltså resultatet av de militära åtgärderna utan inblandning från andra effekter eller mekanismer mellan verkan och utfall. Eftersom de är omedelbara är effekterna också enkla att känna igen (Mann och Endersby 2001, 99).

2.2.2 Indirekta effekter

Indirekta effekter skapas istället efter en mellanliggande effekt eller mekanism som orsakar ett slutligt utfall eller resultat. De tenderar till att bli försenade och är oftast mycket svårare att identifiera än direkta effekter (Mann och Endersby 2001, 99).

Inom direkta effekter återfinns sedan fysiska-, funktionella-, kollaterala- och psykologiska effekter. I den andra kategorin återfinns funktionella-, kollaterala-, system-, psykologiska-, kumulativa- och kaskadeffekter (Mann och Endersby 2001, 98-99). Anledningen till att vissa effekter återges i båda kategorierna är att syftet med anfallet kan vara att skapa en viss direkt effekt, men också utgöra en andraslagseffekt till följd av anfallet. Både direkta och indirekta effekter innehåller därav önskade och oönskade effekter.

2.2.3 Typer av direkta och indirekta effekter

- Fysiska effekter – Den effekt som skapas av en direkt fysiskt träff mot ett objekt eller system som har utsatts för militär påverkan.

- Funktionella effekter – den direkta eller indirekta effekten som skapas av en attack eller operation mot ett mål med syfte att påverka funktionen.
- Kollaterala effekter – Utfall som resultat av någonting som uppkommer utan avsikt. Dessa kan vara både positiva och negativa avseende den initiala avsikten och utgör de direkta eller indirekta sidoeffekter som orsakar skada eller skador på personer, föremål eller system.
- Psykologiska effekter – En operations påverkan på det mentala planet hos en målgrupp.
- Systemeffekter – indirekta effekter om hur nyttjandet av ett eller flera specifika system hos motståndaren har påverkats. Det vill säga till vilken grad systemet har nedgraderats, till följd av de militära handlingarna.
- Kumulativa effekter – summan av de direkta och indirekta effekterna, och kan ske både på den nivå som verkan sattes in på och andra nivåer.
- Kaskadeffekter – indirekta effekter som orsakar ytterligare effekter hos motståndarens system. Dessa effekter kan typiskt influera noder som är kritiska i flera systemnivåer och kan orsaka verkan både uppåt och nedåt i kedjan (Mann och Endersby 2001, 98-99).

2.3 Studiens variabler

I detta avsnitt presenteras och motiveras uppsatsens variabler. Sedan Deptula utgav det första utkastet om *effects-based operations*, bygger flera forskare vidare med att precisera kring tankar och begrepp inom teorin. Teorin är övergripande och finns tolkad på olika sätt och för de olika nivåerna av strategisk och taktiskt fokus. Den del som är presenterad hittills är den mest relevanta i denna forskning eftersom den beskriver effekt och hur den kan framställa *effects-based operations* på taktisk nivå, medan andra tolkningar mer fokuserar på den strategiska nivån. För att gå vidare i undersökningen behöver beroende och oberoende variabler presenteras och motiveras (Esaiasson et al. 2012, 50-51). Den beroende variabeln grundar sig i problemformuleringen och är det som den oberoende variabeln ska försöka förklara. För att påvisa att det finns ett samband mellan dem beskrivs en kausal mekanism, som säger något om varför den oberoende variabeln skulle påverka den beroende variabeln (Esaiasson et al. 2012, 66).

2.3.1 Oberoende variabel

Att utgå från om mänskliga rättigheter som helhet är den drivande normen är inte lämplig då den innefattar fler delar än att bara skydda civila från att dödas. Eftersom arbetet undersöker om varför de civila förlusterna har minskat, preciseras mänskliga rättigheter i denna undersökning till normen att döda civila är fel. Den oberoende variabeln blir således om normen att skydda civila existerar och är en drivande politisk norm i de båda fallen. För att denna variabel ska ta sig uttryck, undersöks om Förenta Nationernas (FN) säkerhetsråd

påtar vikten av att skydda civila från att dödas i konfliktområdena och att detta eftersträvas av Nato i genomförandet av operationerna. Anledningen till att båda organisationerna undersöks är för att fånga upp eventuella åsiktsskillnader som kan förstärka eller försvaga variationen i den oberoende variabeln.

2.3.2 Kausal mekanism

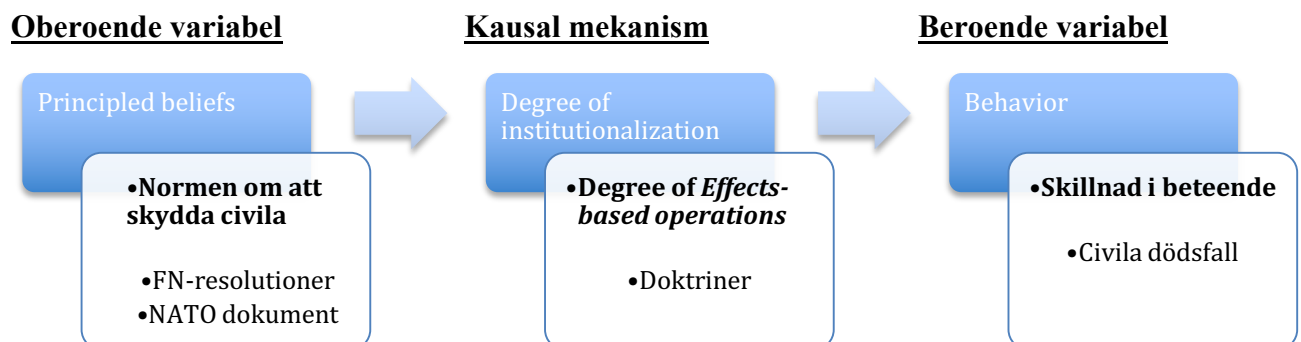
De variabler som blir intressanta att undersöka inom *effects-based operations* är vissa direkta och indirekta effekter eftersom de är orsaker till hur civila påverkas av flygstridskrafter. Många av de direkta effekterna återfinns i de indirekta effekterna, men de faktorer som enbart finns i indirekta effekter beskriver mer en helhetsbild av hur systemet påverkats. Det är alltså inte distinktionen om det är en direkt eller indirekt effekt som avgör dess relevans för undersökningen, utan att det är en effekt som kan påverka hur civila blir påverkade av luftoperationerna. Funktionella, psykologiska-, kaskad-, system- och kumulativa effekter fokuserar på fienden som ett system och ger inga indikationer om hur målen attackeras och i förlängningen hur civila dödsfall påverkas, och är således inte relevanta för undersökningen. Istället undersöks fysiska- och kollaterala effekter i denna undersökning eftersom planering kring dessa påverkar vilka målval som görs och hur de angrips. Hur dessa variabler beskrivs i doktrinerna kan därför förklara hur militära beslutsfattare påverkas att beakta målval och hur de förhåller sig till civila.

2.3.3 Beroende variabel

Den beroende variabeln är antalet civila dödsfall till följd av det direkta nyttjandet av flygstridskrafter. Anledningen till att denna variabel används är för att det är en variabel som är enklare att observera än till exempel antalet sårade. Antalet sårade är också ett fall av att skydda civila och är egentligen ett mer eftersträvansvärt mått, men graden av vad kategorin inbegriper gör det svårare att observera när en person infaller i kategorin och är inte lika trovärdig i det material som finns att tillgå.

2.3.4 Sammanfattning variabler

Den oberoende variabeln blir normen om att skydda civila, den kausala mekanismen är graden av *effects-based operations* och den beroende variabeln antal civila dödsfall. Om undersökningen visar att normen är gällande i båda konflikterna kan olika grader av *effects-based operations* vara en förklaring till skillnaden i de olika utfallen.

Figur 2. Variabelschema

2.4 Teorins relevans för undersökningen

I denna studie undersöks ifall idén om att skydda civila har förändrat planeringsverktygen som används av Nato för att skona civila. Därför blir den taktiska planeringen kring hur flygstridskrafterna ska nyttjas för att slå mot sina mål central. Teorin motiveras genom att den inte fokuserar på *absolut förstörelse* för att uppnå sina mål utan att önskvärda effekter kan nås på andra sätt. I de fall flygstridskrafter används påtalar teorin relevansen av att militära beslutsfattare utgår från, och är medvetna om den effekt som ska uppnås, men att sidoeffekter också är medräknade i utförandet av operationerna. Eftersom denna undersökning endast fokuserar på de variabler som kan ha ett direkt samband med civila förluster kan endast slutsatser dras utifrån de begrepp inom *effects-based operations* som har en koppling till civila förluster göras.

3. Metod

I detta kapitel presenteras vilka fall som har valts för undersökningen och en introduktion till dessa. Därefter följer forskningsdesign och vilken metod som används, slutligen granskas materialet och en operationalisering presenteras.

3.1 Val av fall

I detta arbete kommer två fall att analyseras utifrån luftmaktens användande och vilka utfall de fick för civila förluster. Anledningen att dessa fall har valts är eftersom det är två liknande operationer som utförs av samma organisation med liknande mål och utförande. För undersökningen är det inte själva operationerna i sig som analyseras, utan de doktriner och planeringsunderlag som föreligger hur flygstridskrafterna användes i operationen. Därför presenteras fallen överskådligt för att läsaren ska få en överblick av händelserna.

3.1.1 Operation Allied Force

Kosovo är en region i Serbien som tidigare var en del av Jugoslavien. Området är mest befolkat av etniska albaner, men har varit ett omtvistat område mellan serber och albaner under lång tid. Innan Slobodan Milosevic valdes till makten i slutet på 80-talet var Kosovo en relativt självständig del i Jugoslavien. I och med den nya ledningen skulle makten återigen centraliseras till Belgrad, vilket skapade stora protester och oroligheterna i Kosovo eskalerade. Serber och albaner separerades och isolerades från varandra och fredliga demonstrationer byttes mot våldsamma sammandrabbningar mellan albaner och serbiska styrkor och poliser. Trots flera åtaganden av FN förvärrades situationen i området och diplomatiska diskussioner stannade av. Istället ökade närvaron av serbiska styrkor i Kosovo vilket ledde till att USA ställde ett ultimatum till Slobodan Milosevic som han inte följde (Spasov 2014, 23-24). Den 24:e mars 1999 initierade Nato Operation Allied Force som syftade till att med flygstridskrafter tvinga Milosevic och serbiska trupper ut från Kosovo och att upphöra med det folk mord som pågick (Gregory 2015, 54). Den lyckade luftmaktsoperationen i Kosovo inspirerade till ytterligare en liknande insats mer än tio år senare i Libyen.

3.1.2 Operation Unified Protector

Libyen har under mer än fyra decennier styrts av överste Muammar Al-Qaddafi. Under sin tid vid makten gjorde den kontroversiella ledaren sig känd för att bland annat förbjuda andra politiska partier, sponsra terrorism och förskingra oljeinkomster. Föranledningen till Natos intervention var den arabiska våren som spred sig i nordafrikanska länder under våren 2011. De förändringar som skedde i Egypten och Tunisien inspirerade den libyska befolkningen att vilja åstadkomma samma sak i deras hemland. Det instabila läget i landet eskalerade vilket ledde till att FN godtog resolution 1973 och godkände en intervention som Nato svarade på och initierade under namnet Operation Unified Protector den 22:a mars 2011 (Spasov 2014, 24-25).

3.1.3 Sammanfattning, likheter och skillnader i Kosovo och Libyen

Likheterna mellan dessa fall är flera. Till att börja med utfördes båda insatserna av Nato och hade liknande politiska målsättningar. Båda operationerna var luftmaktskoncentrerade och att

bidra med markstridskrafter var uteslutet (Gregory 2015, 3). Länderna var styrda av diktatorer som struntade i mänskliga rättigheter (Spasov 2014, 36-37). Under konflikten i Kosovo genomförde koalitionen 10,484 bombuppdrag och 9,700 bombuppdrag i Libyen (Gregory 2015, 201). Skillnaden mellan operationerna var bland annat de civila dödsfallen som under Kosovoinsatsen uppskattas av Human Rights Watch (2000, 2012) till mellan 488 och 527 och i Libyen till 72 stycken till följd av Natos bombningar.

3.2 Forskningsdesign och metod

För att genomföra denna undersökning används en fallstudie som tillvägagångssätt. Fördelarna är bland annat att kunna förstå fallen mer på djupet och att kunna fokusera på egenheter i komplicerade situationer. Fallstudier beskrivs även som ett tillvägagångssätt som lämpar sig för forskning som prövar teorier. Nackdelarna är istället trovärdigheten i de generaliseringar som resultatet kommer fram till. Det kan även vara svårt att definiera fallets gränser och bestämma vilka datakällor som ska ingå och inte (Denscombe 2009, 71). I detta arbete har därför avgränsningar gjorts och valt material presenteras i materialkapitlet.

Fallstudien preciseras med hjälp av den jämförande designen – mest lika-designen. Anledningen till detta val är eftersom teorin står i centrum och undersökningen syftar till att undersöka om teorin kan förklara skillnaden i utfall av civila dödsfallen. Problemet med denna design är svårigheten att hitta helt matchande fall, vilket diskuterats och motiverats i kapitlet om val av fall. Ytterligare kritik mot metoden är att de resultat som ligger till grund för generaliseringen bottenar i ett eller ett fåtal fall och kanske inte blir representativa för flertalet ytterligare fall, vilket diskuteras i avslutningskapitlet. Svårigheten med denna design är också att hitta två fall där variationen på den beroende variabeln är tillräcklig (Esaiasson et al. 2012, 101-103). Gällande variationen motiveras att skillnaden i den beroende variabeln om civila dödsfall är mer än sju gånger större i Kosovo än i Libyen. Variansen i övriga variabler utreds i analysen och är det som undersöks för att förklara den beroende variabelns varians.

Materialet analyseras sedan på ett kvalitativt sätt och följer de fyra principerna för kvalitativ dataanalys. Den första principen menar att all analys och alla slutsatser ska vara fast förankrade i den data som har tagits fram. Nästa princip bygger på den första och menar att författaren måste precisera hur data förklaras eftersom den inte kan tala för sig själv och att betona innebörden av att kvalitativ data innehåller en tolkningsprocess. Den tredje principen menar att författaren inte ska bygga in författade fördomar i analysen av data och den sista principen säger att forskningen ska innefatta en repetitiv process (Esaiasson et al. 2012, 367-369).

3.2.1 Materialdiskussion och källkritik

I detta avsnitt redogörs för vilket material som används i analysen. Syftet med avsnittet är också att redogöra det källkritiska förhållningssätt som ligger till grund för det material som används. Materialet diskuteras också med utgångspunkt utifrån vald forskningsmetod.

Materialet som har tagits fram är fyra doktriner, sex resolutioner och två texter från Natos hemsida. Texterna från Natos hemsida är beskrivningar om Operation Unified Protector och

Operation Allied Force och Natos roll i dessa. Två av doktrinerna är från USA, som ligger till grund för Kosovokonflikten och de andra två från Nato, som ligger till grund för Libyeninsatsen. Doktrinerna är varsin för joint operations, och targeting. Relevanta Nato doktriner för Kosovo hade varit önskvärda men är hemliga. De amerikanska doktrinerna används istället med motiveringen att USA stod för 60% av alla flygningar och 80% av alla bombuppdrag, och också var den drivande parten i konflikten (Independent International Commission on Kosovo 2000, 92). En ytterligare anledning till att dessa doktriner lämpar sig för uppsatsen är att USA tillhandahöll den största delen av taktisk planeringsnivå *Command and Control* (C2), för att utföra luftoperationerna (Olsen 2001, 157-158). I Libyen delades ansvaret mer mellan Natomedlemmarna, vilket talar för att undersöka dåvarande Nato doktriner, som också är öppna dokument.

Allt material förutom doktrinerna är hämtat från respektive organisations hemsida och anses därför som *äkta*. Doktrinerna är fysiska dokument i originalutförande och anses därför som *äkta*. Att bedöma källornas *oberoende* är svårare eftersom samtliga texter är författade av organisationerna själva och därför kan en hög grad av egna intressen spela in. De texter som Nato återger om sina egna insatser är tillexempel skriva i efterhand men blir svåra att bekräfta eftersom det egentligen är information inifrån Nato i samband med konflikterna som är av intresse. Källornas *samtidighet* kan i hög grad kritiseras för Natotexterna eftersom den senaste redigeringen ägde rum 2015 och 2016. För resolutionerna är de utgivna strax innan och under respektive insats, vilket ökar deras trovärdighet. För doktrinerna motiveras att samtliga dokument är utgivna minst två år innan insatserna (1995, 1997, 2008 och 2009) vilket talar för att doktrinerna är implementerade i organisationerna och att beslutsfattare i samband med konflikterna är utbildade på dem samt att det är relevant information och att kunskapen inte är för gammal. För Natotexterna kan hög grad av *tendens* existera eftersom organisationen kan välja den information som presenteras för läsaren och eftersom de är redigerade i efterhand.

Problemet att undersökningen görs på doktriner är att de är generellt skrivna och inte kopplade till en specifik insats. Dokumenten är styrande och beskriver *hur* och *varför* militära beslutsfattare ska agera på specifika sätt. Dock kan enskilda händelser eller andra faktorer i verkligheten påverka vad de militära planerarna *egentligen* gjorde. Med hänsyn till vald forskningsmetod hade operationsplanerna föredragits eller personliga intervjuer med inblandad personal, men svårigheten med att få tillgång till dessa och att mycket fortfarande är hemligt gjorde att undersökningen inte kan utgöras av det materialet. Istället motiveras att det valda materialet är just underlag för militära beslutsfattare och deras planeringsmetoder för att genomföra insatserna, och borde således ha en påverkan på det verkliga utfallet.

3.3 Operationalisering

Operationaliseringen syftar till att göra teorin mätbar (Esaiasson et al. 2012, 55). Därför presenteras i detta avsnitt de teoretiska variablerna, och vilka indikatorer studien använder sig av för att mäta dessa. Inledningsvis redogörs för hur kriterierna för varje indikator generellt ser ut. För att enklare följa hur de uppfylls, beskrivs efter varje indikator även vad som specifikt behöver uppfyllas för att indikatorn ska klassificeras i de olika kategorierna. Slutligen redovisas ett analysinstrument.

3.3.1 Kriterier

För variabeln att normen om att skydda civila ska anses som uppfylld, kategoriseras den i ja eller nej. Motivering till vad som behöver inbegripas presenteras efter indikatorn. De kriterier som ges för att begreppen från *effects-based operations* ska anses som uppfyllda eller inte, anges som *central*, *marginell* eller *anges ej*. Med detta menas att om indikatorn ges stort utrymme, förklaras på djupet eller återfinns i ett viktigare kapitel eller del av planeringsmetod faller den under kategorin *central*. Om indikatorn enkelt återges, förklaras flyktigt eller återfinns i ett mindre viktigt kapitel eller del av planeringsmetod klassificeras den som *marginell*. Saknas indikatorn i empirin återges den som *anges ej*. Svårigheten med detta sätt är att tolka vad som är *centralt*, *marginellt* eller *anges ej*, och distinktionen där emellan, därför motiveras kriterierna ytterligare för varje indikator nedan.

3.3.2 Indikatorer för normen om att skydda civila

För att svara på den första forskningsfrågan behövs en analys göras om normen existerade och var drivande i båda fallen. Detta görs genom att dela upp indikatorn i två delar, där den första undersöker om FN påtalar vikten av att skydda civila, och den andra ifall Nato strävar efter att skydda civila i genomförandet av operationerna. Den första indikatorn som undersöks är därför:

- Beskrivs det civila läget i konfliktområdena och påtalar FN att skydda civila?

För att indikatorn ska anses som uppfylld påtalas vikten av att skydda civila och att detta är en prioriterad del i resolutionerna. För att den inte ska anses som uppfylld återges skydd av civila flyktigt men inte som en prioriterad ambition i resolutionerna, eller att de inte anges alls.

Den andra delen handlar om att undersöka ifall Nato efterföljer säkerhetsrådets åtaganden och ifall de eftersträvar att skydda civila i genomförandet av operationerna eller om andra intressen föreligger. Därför undersöks följande indikator:

- Eftersträvade Nato att skydda civila?

För att indikatorn ska anses som uppfylld påtalas vikten av att skydda civila. För att den inte ska anses som uppfylld återges inte vikten av att skydda civila, eller att andra intressen prioriteras.

3.3.3 Indikatorer för *effects-based operations*

För den andra forskningsfrågan undersöks *effects-based operations*. De två tydligaste effekterna med koppling mot civila förluster är fysiska- och kollaterala effekter. De fysiska effekterna undersöks mer specifikt till användning av vapen eftersom de syftar till en direkt effekt och är kopplade mot val av, och hur vapen används. De kollaterala effekterna undersöks mer generellt och ges betydelse för hur utvecklade de är, och hur mycket utrymme de får i doktrinerna. Anledningen till detta är att få en helhetsbild som analyserar specifika innebörder av det enligt studien viktiga parametrarna om direkta effekter, och en mer generaliserad innebörd av både de direkta och indirekta effekterna.

Fysiska effekter

Kategorin handlar om hur nyttjandet av flygstridskrafter skapar fysisk påverkan på målet. Inom *effects-based operations* påtalas vikten av att rätt ammunition och mängden sprängmedel sätts in för att uppnå den önskade effekten och minimera sidoeffekter (Sine 2006, 83). En bredare beskrivning i val av, och hur vapen och ammunition används kan därför minimera kollaterala skador. Därför är de indikatorer som undersöks i texten följande:

- Återges val av vapen eller ammunition och hur kopplas det mot beaktandet av kollaterala skador?

För att indikatorn ska anses som *central*, återges en tydlig koppling mellan vapen och/eller ammunition med typ av mål med vad som behövs för att uppnå önskat resultat samt att den kopplas mot kollaterala skador. För *marginell* anges vapen och/eller ammunition med koppling till målval med betydelse av att uppnå önskat resultat men inte hur det kan påverka kollaterala skador. *Anges ej* innebär att vapen och/eller ammunition anges, men utan koppling till önskat resultat eller kollaterala skador.

Den andra delen i denna variabel handlar om precision och invisningssäkerhet. Enligt Sine (2006, 82) förstås precision på operativ nivå som stridsekonomi men på taktisk nivå som ett förhållande mellan PGM som släpps mot det mål den ska förstöra. Detta menar Sine är problematiskt eftersom det är något även andra vapen kan uppfylla, och kan bespara civila men att samma effekt ändå uppnås. En bredare förståelse kring begreppet kan öppna vägar till andra metoder som kan skona civila. Därför undersöks hur doktrinerna förhåller sig till PGM. Indikatorn som undersöks är:

- Beskrivs PGM, och vad innefattar begreppet?

För att indikatorn ska anses som *central* beskrivs precision med att uppnå en önskad effekt, att det inte behöver inbegripa PGM och att beaktande av kollaterala skador återges. För kategorin *marginell* beskrivs precision utan att det behöver inbegripa PGM men utan koppling till kollaterala skador. För *anges ej* återges inte vad precision innebär eller att det bara är kopplat till PGM eller att begreppet inte återfinns i dokumentet.

Kollaterala effekter

Oönskade effekter kan likställas med kollaterala skador, som är ett resultat av direkta eller indirekta effekter till följd av den önskade effekten (Sine 2006, 83). Med tanke på de oönskade effekterna kan även alternativa vägar väljas för att uppnå det önskade resultatet för att minimera allvarliga konsekvenser (Mann och Endersby 2001, 96). Eftersom den fångar upp det man inte vill uppnå med sina bombningar är det en central del i teorin och undersöks om en övergripande beaktning mot civila tas. Följande indikator undersöks:

- I vilken utsträckning anger doktrinerna att minska kollaterala skador?

För att indikatorn ska anses som *central* beskrivs oönskade effekter utmålade med vad den kan innehålla och att minska kollaterala skador har en central del i dokumentet. För *marginell* gäller att oönskade effekter beskrivs men utan klar koppling till kollaterala effekter. För *anges ej* nämns oönskade effekter enstaka gånger utan förklaring eller inte alls.

Den andra indikatorn i denna variabel fokuserar på att beskriva alternativa vägar till måluppfyllelse. Därför undersöks om absolut förstörelse prioriteras, eller om andra metoder som kan vara mer skonsamma för civila beskrivs. Indikatorn som undersöks är följande:

- Beskrivs målvalen med att uppnå fysisk förstörelse eller återges andra metoder för att uppnå målen, som kan minska oavsiktliga eller oönskade effekter?

För att indikatorn ska anses som *central* anges olika metoder för hur ett mål kan attackeras, och att det har en koppling till oavsiktliga eller oönskade effekter. För *marginellt* beskrivs indikatorn att alternativet finns, men utan hur det förhåller sig till oavsiktliga eller oönskade effekter. *Anges ej* innebär att alternativ till fysisk förstörelse inte återges.

3.4 Avvägningar i operationaliseringen

En bra operationalisering preciserar teorin och mäter denna på ett pålitligt sätt, därför är vissa avvägningar av intresse. Forskningsfrågorna har olika stort utrymme och betydelse i arbetet för att svara på problemformuleringen, därför har kategorierna utformats på olika sätt. För att undersöka om normen var existerande, söks egentligen bara ett stöd för att påvisa den oberoende variabelns existens, medan graden av institutionalisering behöver en bredare undersökning eftersom den ska förklara varför och i vilken utsträckning den har påverkat den beroende variabeln.

Att analysera vapen och ammunition mot önskad effekt kan underförstått förstås som att även hänsyn till civila inbegrips, men att utelämnat begreppet gör att det kan förbises avsiktligt, oavsiktligt eller överskuggas av den militära nyttan att slå mot målet utan att det tas i beaktande. Därför har skiljelinjen dragits med att uttryckligen civila skador ska undvikas för att uppnå kategorin *central* i den första kategorin.

Eftersom alla indikatorer för den andra forskningsfrågan utgår från att materialet beskriver eller återger någon form av koppling till oönskade effekter eller kollaterala skador kan flera indikatorer rimligtvis träffa samma delar i materialet. Detta har lösts med att de fysiska faktorerna specificeras till det som är mer precist kopplat till vapen, och kollaterala effekter infångar resterande delar och ser materialet mer som ett helhetsperspektiv. Indikatorerna fångar därför inte upp varandras delar och dubbelträffar undviks.

3.5 Analysinstrument

I en sammanfattande mall presenteras nedan en tabell med studiens variabler och indikatorerna som eftersöks för att uppfylla variablerna. Längst till höger anges också de kategorier som används för att klassificera indikatorerna utifrån materialet.

Analysinstrument

Variabel	Indikator	Kriterier Ja / Nej
Normen om att skydda civila	- Beskrivs det civila läget i konfliktområdena och påtalar FN att skydda civila?	
	- Eftersträvade Nato att skydda civila?	
		Kriterier Central – Marginell – Anges ej
Fysiska effekter	- Återges val av vapen eller ammunition och hur kopplas det mot beaktandet av kollaterala skador?	
	- Beskrivs PGM, och vad innefattar begreppet?	
Kollaterala effekter	- I vilken utsträckning anger doktrinerna att minska kollaterala skador?	
	- Beskrivs målvalen med att uppnå fysisk förstörelse eller återges andra metoder för att uppnå målen, som kan minska oavsiktliga eller oönskade effekter?	

Tabell 1. Analysinstrument

4. Analys

I detta avsnitt analyseras forskningsfrågorna och genomförs som aktiv jämförelse. Det innebär att varje forskningsfråga redovisas var för sig och att indikatorerna som är kopplade till dem analyseras för respektive operation. Efter varje delanalys sammanställs informationen och klassificering av kriterier görs. Slutligen sammanställs analysen i analysinstrumentet som nästa avsnitt, diskussionskapitlet, tar avstamp i.

4.1 Normen om att skydda civila

Den första forskningsfrågan utreder om att skydda civila var en drivande norm inför operationerna. Forskningsfrågan som ställts är:

- Finns spårbarhet av att skydda civila var en drivande politisk norm innan och under respektive insats?

FN och normen om att skydda civila

<i>Indikator</i>	Kosovo <i>Kriterier (Ja / Nej)</i>	Libyen <i>Kriterier (Ja / Nej)</i>
Beskrivs det civila läget i konfliktområdena och påtalar FN att skydda civila?	<i>Ja</i>	<i>Ja</i>

Tabell 2. Indikator om FN och normen att skydda civila

I den första resolutionen som behandlade läget i Kosovo fördömer säkerhetsrådet det upptrappade våldet av poliser mot den lokala befolkningen i landet. Resolutionen uppmanar även att ledarskapet i Belgrad ska lösa konflikten på fredlig väg och att värna om kosovoalbaners rätt i Kosovo (UN 1998a, 1-4). I efterföljande resolution fortsätter säkerhetsrådet att påtala viktiga delar ur tidigare resolution och uttalar en djup oro över det försämrade läget angående mänskliga rättigheter för befolkningen i Kosovo. Bland annat uttrycks ”Deeply concerned also by reports of increasing violations of human rights and of international humanitarian law [...] the need to ensure that the rights of all inhabitants of Kosovo are respected” (UN 1998b, 2). Nästa resolution i ordningen fortsätter på samma spår och efterlyser ytterligare att de tidigare resolutionerna följs. Tongångarna blir allt hårdare om det försämrade läget i landet och rådet uttrycker sig ”Deeply alarmed and concerned at the continuing grave humanitarian situation throughout Kosovo and the impending humanitarian catastrophe, and re-emphasizing the need to prevent this from happening” (UN 1998c, 2). När den sista resolutionen utgavs har Nato redan intervenerat och säkerhetsrådet fördömer den pågående humanitära katastrofen och uppmanar att skydda mänskliga rättigheter. Bland annat skriver säkerhetsrådet ”Condemning all acts of violence against the Kosovo population” och ett ansvar om ”Protecting and promoting human rights” (UN 1999, 1 och 4).

I den första resolutionen som behandlade läget i Libyen uttrycker säkerhetsrådet en djup oro över läget i området och fördömer all våldshandling mot civila och beklagar det systematiskt

överträdandet av mänskliga rättigheter. Bland annat beskriver säkerhetsrådet "[...] condemning the violence and use of force against civilians" och "*Deploring the gross and systematic violations of human rights*" (UN 2011a, 1). Vidare kräver säkerhetsrådet ett omedelbart avslut på våldsamheterna och uppmanar den libyska ledningen att respektera mänskliga rättigheter och internationell rätt (UN 2011a, 1-2). Sammanfattningsvis har säkerhetsrådet redan från början en stark betoning på mänskliga rättigheter och civilläget och påtalar vikten av att en humanitär katastrof inte får ske. I nästa resolution hade Nato redan påbörjat Operation Unified Protector och säkerhetsrådet fortsätter uttrycka sin oro över civilläget. Bland annat genom att vidare påpeka "*Condemning the gross and systematic violation of human rights*" (UN 2011b, 1). De upprepar även att den libyska ledningen ska värna om sin befolkning och att de väpnade parterna i konflikten bär det yttersta ansvaret om att säkerställa att civila beskyddas. Att säkerhetsrådet uttrycker sig tydligt görs bland annat genom "*Expressing its determination to ensure the protection of civilians and civilian populated areas*" (UN 2011b, 1).

Vid flertal tillfällen anges i båda fallen mänskliga rättigheter och att skydda civila är en prioritering, därför kategoriseras båda som *ja*. Normen finns spårbar och är drivande i båda fallen och att skydda civila som norm kan därför ses som central.

Nato och normen om att skydda civila

	Kosovo	Libyen
<i>Indikator</i>	<i>Kriterier (Ja / Nej)</i>	<i>Kriterier (Ja / Nej)</i>
Eftersträvade Nato att skydda civila?	<i>Ja</i>	<i>Ja</i>

Tabell 3. Indikator om Nato och normen att skydda civila

Enligt (NATO 2016) om operationen i Kosovo anger Nato att Operation Allied Force syftade till att förhindra den pågående humanitära katastrofen som pågick eftersom diplomatiska medel inte lyckades sätta stopp för detta. Vidare beskriver dokumentet att flygstridskrafterna skulle undvika civila dödsoffer i största möjliga utsträckning och att målvalen granskades genom flera instanser för att säkerställa att de överensstämde med internationell rätt och att de minimerade risken för civila och civil egendom. Likt Operation Allied Force beskriver Nato (2015) vikten av att skydda civila i Operation Unified Protector. Vid flertal tillfällen återges åtagandet att skydda civilbefolkningen och att hindra Qaddafi från att döda sin egen befolkning. Att det är ett viktigt åtagande från Nato tydliggörs bland annat genom "[...] to use 'all necessary measures' to protect Libyan civilians and civilian populated areas." (NATO, 2015).

Sammanfattningsvis är normen gällande och Natos tydliga målsättning var att skydda civilbefolkningen, därför tilldelas Kosovo och Libyen kategorin *ja*. Att inte ta del av operationsplanerna, och eftersom informationen är tagen från Natos egna hemsida och skriven

som en historisk tillbakablick kan kritik riktas mot att texterna är efterkonstruerade och att verkligheten kanske såg annorlunda ut vid själva genomförandet.

4.1.1 Sammanfattning normen att skydda civila

Variabel	Indikator	Kriterier <i>Ja / Nej</i>	
		Kosovo	Libyen
Normen om att skydda civila	- Beskrivs det civila läget i konfliktområdena och påtalar FN att skydda civila?	<i>Ja</i>	<i>Ja</i>
	- Eftersträvade Nato att skydda civila?	<i>Ja</i>	<i>Ja</i>

Tabell 4. Sammanfattningstabell om normen att skydda civila

Den första indikatorn är tydlig och pålitlig utifrån materialet, men den andra indikatorn kan kritiseras utifrån källornas pålitlighet. Dock indikerar den ett tillräckligt resultat utifrån tidigare diskussion i metodkapitlet och forskningsfrågan kan därför övergripande besvaras med att skydda civila var en drivande politisk norm. Variationen i den oberoende variabeln pekar mot en samvariation och trots att styrkan hos indikatorerna är olika starka, stärker samvariationen studiens variabel. Nästa del i analysen handlar därför om en skillnad i effektbaserat tänk i doktrinerna kan ha påverkat utfallet i konflikterna.

4.2 Effects-based operations

Flera indikatorer ligger till grund för den andra forskningsfrågan och som beskrevs inledningsvis i detta kapitel analyseras de olika indikatorerna var för sig på ett jämförande sätt. Forskningsfrågan som har ställts är:

- I vilken utsträckning återfinns *effects-based operations* och vilket utrymme får den i doktrinerna för respektive operation?

Fysiska effekter

Indikator	Kosovo	Libyen
	Kriterier (Central / Marginell/ Anges ej)	Kriterier (Central / Marginell/ Anges ej)
Återges val av vapen eller ammunition och hur kopplas det mot beaktandet av kollaterala skador?	<i>Marginell</i>	<i>Central</i>

Tabell 5. Första indikatorn om fysiska effekter

I targeting-doktrinen för Kosovo presenteras ett stycke om hur vapenbedömning görs. I detta stycke framgår att "Weaponeeing assessment determines the quantity, type, and mix of lethal and nonlethal weapons required to produce a desired effect." (Air, Land, Sea Application Center 1997, I-6). I joint operations-doktrinen för Libyen beskrivs en liknande vapenbedömning. Här beskrivs hur "[...] targeting personnel quantify the expected results of lethal and non-lethal weapons employment against prioritized targets to create desired effects." (NATO 2009, 4-6). Vidare påtalas på samma sida att "All approved targets are weaponeeed to include [...] collateral damage concerns". Likt joint operations-doktrinen för Libyen tar targeting-doktrinen för Kosovo också upp att användningen av vapen ska ske med rätt förberedelser och där viktiga parametrar i beaktande ska tas upp, men där skillnad görs att doktrinen för Libyen specifikt även redogör för beaktande av kollaterala skador.

I targeting-doktrinen för Kosovo återges val av vapen kopplat till vilken effekt som önskas uppnås. Vapenbedömningen är en del i processen om *targeting* med koppling till den önskade effekten men utan koppling till kollaterala skador. Kosovo kategoriseras därav under kategorin *Marginell*. Joint operations-doktrinen för Libyen redovisar en fas med val av vapen och att det är kopplat till vilken önskad effekt som ska uppnås samt att kollaterala skador ska beaktas, därför tilldelas Libyen kategorin *Central*.

Fysiska effekter

<i>Indikator</i>	Kosovo	Libyen
	<i>Kriterier (Central / Marginell/ Anges ej)</i>	<i>Kriterier (Central / Marginell/ Anges ej)</i>
Beskrivs PGM, och vad innefattar begreppet?	<i>Marginell</i>	<i>Anges ej</i>

Tabell 6. Andra indikatorn om fysiska effekter

I targeting-doktrinen (Air, Land, Sea Application Center 1997, II-5) för Kosovo beskrivs att, lämpliga vapen måste användas beroende på den önskade effekten. Här görs distinktionen av hur målets skydd kan avgöra vilken vapentyp som är mest lämplig och att attackera oskyddade mål kan vara effektivt även utan att de behöver vara PGM. För att slå mot mål som är bepansrade eller mer skyddade kan istället kräva andra attacker med PGM. Varken joint operations- eller targeting-doktrinen för Libyen tar upp begreppet precision, eller PGM.

Eftersom targeting-doktrinen för Kosovo beskriver önskad effekt och ger förslag på när PGM kan användas och framförallt en skillnad från när icke precisionsstyrd ammunition kan användas men utan koppling till kollaterala skador tilldelas Kosovo kategorin *Marginell*. Avsaknaden av indikatorn i Libyen gör att den kategoriseras som *Anges ej*. Vad det innebär för undersökningen diskuteras i nästa kapitel.

Kollaterala effekter

<i>Indikator</i>	Kosovo	Libyen
	<i>Kriterier (Central / Marginell/ Anges ej)</i>	<i>Kriterier (Central / Marginell/ Anges ej)</i>
I vilken utsträckning anger doktrinerna att minska kollaterala skador?	<i>Marginell</i>	<i>Central</i>

Tabell 7. Första indikatorn om kollaterala effekter

I kapitlet om disciplinerade operationer i joint operations-doktrinen för Kosovo framgår att beslutsfattare ska använda all nödvändig styrka för att säkerställa vinst mot kombattanter men att de ska begränsa onödig skada på personer och materiell. Att utöva disciplin i operationerna innebär enligt dokumentet "[...] includes **l i m i t i n g c o l l a t e r a l d a m a g e**--the inadvertent or secondary damage occurring as a result of actions initiated by friendly or enemy forces." (Department of the Air Force, Army, Navy 1995, III-28). Vidare anger dokumentet att beslut om användning av våld, även inkluderar lämplig behandling av icke-kombattanter, civila, och att krigets lagar gäller. Med detta eftersträvas att minska dödsfall och att behandla civila rättvist. Att minimera kollaterala skador skrivs i fet text med mellanslag mellan varje bokstav inget allvar i meningen och att därefter kortfattat redogöra för hur beslut om våldsanvändning sker kan allvaret tolkas att militära planerare ska ha detta i åtanke vid planering. Att meningen skrivs med mellanrum mellan bokstäverna och med fet stil är dock inget unikt för just den meningen utan återfinns på flera ställen i dokumentet där dokumentet vill påtala vikten av en viss mening. Detta är också allt som dokumentet behandlar angående kollaterala skador och civila. Targeting-doktrinen för Kosovo tar inte upp något av det.

I targeting-doktrinen (NATO 2008, 2-3) för Libyen beskrivs att målvalen ska prioriteras utifrån högre chefs mål, och att strävan efter att maximera effektiv användning av stridskrafternas förmågor gäller, samtidigt som minskande av oönskade och potentiellt oavsiktliga konsekvenser eftersträvas. En av principerna i doktrinen, *Focused* tar upp att processen ska fokuseras på att uppnå högre chefs målbild effektivt, och "[...] strives to minimize collateral damage (CD) and fratricide;" (NATO 2008, 1-4). Dokumentet tar även upp principen *Proportionality*, som innebär "No attack may be launched [...] in which the expected CD would, in total, be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated." (NATO 2008, 1-6). Vidare beskriver samma dokument ett utmålade kapitel om *Collateral damage considerations*. Detta kapitel innehåller först en beskrivning om att minimera kollaterala skador, därefter beskrivs den process om hur en uppskattning av detta görs och centrala begrepp att ta hänsyn till (NATO 2008, 1-7 – 1-8). Kapitlet består av mer än en sida om kollaterala effekter och är en del av det fundamentala för processen om *targeting*. En klar skillnad mellan Kosovo och Libyen är den redogörande delen med principer kopplade mot *targeting* och den mall som finns för att uppskatta och redogöra för beaktandet av civila skador i targeting-doktrinen för Libyen.

Joint operations-doktrinen för Kosovo beskriver önskade effekter med vad de är och att dessa effekter är kopplat direkt mot kollaterala effekter. Dock återges detta flyktigt, och får ingen större uppmärksamhet i dokumentet mer än att det fetstilmarkeras. Därför tillskrivs indikatorn med kriteriet *marginell*. I targeting-doktrinen för Libyen beskrivs både önskade effekter och att dessa ska hållas nere, samt kollaterala skador med tillhörande process för att bedöma detta, och har ett eget kapitel i dokumentet. Därför tilldelas Libyen kategorin *Central*.

Kollaterala effekter

<i>Indikator</i>	Kosovo	Libyen
	<i>Kriterier</i> (<i>Central / Marginell/ Anges ej</i>)	<i>Kriterier</i> (<i>Central / Marginell/ Anges ej</i>)
Beskrivs målvalen med att uppnå fysisk förstörelse eller återges andra metoder för att uppnå målen, som kan minska oavsiktliga eller önskade effekter?	<i>Marginell</i>	<i>Central</i>

Tabell 8. Andra indikatorn om kollaterala effekter

I joint operations-doktrinen för Kosovo återges att befälhavaren utser de avgörande målen som målval och tilldelar resurser för att förstöra eller neutralisera dem. Det beskrivs även att målprocessen genomförs genom att "[...] attacking targets with both lethal and nonlethal disruptive and destructive means" (Department of the Air Force, Army, Navy 1995, III-25). Här beskrivs alltså att målen kan attackeras med både dödliga och icke dödliga *störande* och *förstörande* medel. Dokumentet beskriver också att beslutsfattarna ska erhålla en lista över *begränsade mål* och områden där specialförband opererar för att inte påverka dessa (Department of the Air Force, Army, Navy 1995, III-26). I targeting-doktrinen (Air, Land, Sea Application Center 1997, I-6) för Kosovo beskrivs den begränsade listan och innefattar mål som inte får attackeras på grund av *Rules of Engagement* (ROE) eller krigets lagar. Listan är inte utvecklad och hänvisar endast till ROE och krigets lagar.

I joint operations-doktrinen för Libyen beskrivs också att taktiska uppgifter kan utgöras av både dödliga och icke dödliga vapen och att "They are normally written with a clearly defined action verb (destroy, divert, for example)" (NATO 2009, 4A-6). Targeting-doktrinen för Libyen beskriver en förmågeanalys och vad som ska ingå i den. För att skapa bra underlag inkluderar denna analys både dödliga och icke dödliga alternativ för att högre chef ska få en klar förståelse över kapacitetskrav och alla möjliga alternativ för att ta sitt slutgiltiga beslut. Prioriteringen baseras sen genom att målvalen ska maximera effekten "[...] whilst minimising undesirable effects" (NATO 2008, 2-3). Senare i dokumentet återfinns även en utvecklad förklaring till begränsade och förbjudna målvalslistor (NATO 2008, 4-7 – 4-9). Till skillnad från Kosovodoktrinerna återger Libyendoktrinerna en mer utförlig uppdelning i listor kring

begränsade och förbjudna målval. Libyendoktrinerna uttrycker också tydligare metoder om vilken effekt som ska uppnås, som till exempel förstöra, avleda med mera.

Joint operations-doktrinen för Kosovo återger målval som kan attackeras med både dödliga och icke dödliga attacker och presenterar en lista över begränsad mål som targeting-doktrinen för Kosovo bygger vidare på och presenterar. Listan begränsas till att innefatta mål som inte får attackeras på grund av ROE eller krigets lagar men utan specifika antaganden om att minska oavsiktliga eller oönskade effekter. På grund av att indikatorn återfinns flyktigt och utan kopplingar till oavsiktliga eller oönskade effekter tilldelas Kosovo kategorin *Marginell*. I joint operations och targeting-doktrinerna för Libyen återges att val av mål kan attackeras med både dödliga och icke dödliga attacker. Prioriteringen av mål ska grunda sig i att maximera effekten och att minimera oönskade och oavsiktliga effekter. Olika metoder för att uppnå detta exemplifieras, samt en utvecklad målvalslista presenteras. Därför tilldelas Libyen kategorin *Central*.

4.3 Sammanfattning *effects-based operations*

Variabel	Indikator	Kriterier	
		<i>Central (C) – Marginell (M) – Anges ej (A)</i>	
		Kosovo	Libyen
Fysiska effekter	- Återges val av vapen eller ammunition och hur kopplas det mot beaktandet av kollaterala skador?	<i>M</i>	<i>C</i>
	- Beskrivs PGM, och vad innefattar begreppet?	<i>M</i>	<i>A</i>
Kollaterala effekter	- I vilken utsträckning anger doktrinerna att minska kollaterala skador?	<i>M</i>	<i>C</i>
	- Beskrivs målvalen med att uppnå fysisk förstörelse eller återges andra metoder för att uppnå målen, som kan minska oavsiktliga eller oönskade effekter?	<i>M</i>	<i>C</i>

Tabell 9. Sammanfattningstabell *effects-based operations*

En sammanställning av de indikatorer som undersöks ger olika resultat i de två fallen. För att teorin ska anses kunna förklara skillnaden i den beroende variabeln bör huvuddelen av indikatorerna peka mot centralt. För Kosovoinsatsen återfinns kategorin *Marginell* i samtliga av indikatorerna, vilket innebär att teorin inte kan förklara utfallet i operationen eller att lite

spårbarhet återfinns. De indikatorer som undersöktes för Libyen resulterade i tre fall inom kategorin *Central*, och ett fall *anges ej*, vilket innebär att teorin till stor del kan förklara utfallet i Libyen. Utrymmet för beaktande av civila skador gavs större utrymme i Libyendoktrinerna än i Kosovodoktrinerna och en tydlig variation i den kausala mekanismen kan därför konstateras.

Skillnaden mellan indikatorerna i fallen är både stora som små. I den första indikatorn om fysiska effekter är det egentligen bara ett ord som fäller skillnaden, och det var att ordet kollaterala skador angavs efter val av vapen i Libyendoktrinen men inte för Kosovo. Att möta detta fenomen var förberett och diskuterades i kapitlet avvägningar i operationaliseringen. Resultatet av den andra indikatorn om fysiska effekter skiljer sig mot tidigare forskning och förväntat resultat, därför diskuteras den i större utsträckning i nästa kapitel. Den första indikatorn om kollaterala skador skiljde sig mycket mellan fallen, då bara en av Kosovodoktrinerna återgav indikatorn och i en begränsad del av dokumentet, medan Libyendoktrinerna hade välutvecklade begrepp och ett centralt kapitel för indikatorn. Den sista indikatorn innehåller också ett avgörande av att en viss mening, *oavsiktliga och oönskade effekter* återfanns för Libyendoktrinen men inte för Kosovo. Dock byggs argumentet mer omfattande av de olika listorna för målval och ger därför en tydlig skillnad i indikatorerna. I nästa kapitel följer en resultatdiskussion där viktiga aspekter från resultatet diskuteras.

4.4 Kritik mot analysen

Att bara undersöka fyra doktriner kan anses som smalt, då det finns en uppsjö av styrdokument för militära beslutsfattare. Precision och användning av PGM kan till exempel återfinnas i något mer specifikt planeringsunderlag som används vid beaktande av vissa system. Därför gör avsaknaden av att undersöka *alla* relevanta dokument att brister i helhetsperspektivet inte återspeglas på ett korrekt sätt och att relevant data kan missas. Joint operations tillsammans med targeting-doktrinerna ger dock en indikation på vad som för tidpunkten ansågs som viktigt vid planering för de militära beslutsfattarna. Det är även viktigt att lyfta fram andra aspekter som kan ha påverkat utfallet. Särskilda eller insatsspecifika åtaganden kan ha gjort att vissa fokusområden överskuggades av andra, som att den militära nyttan ansågs viktigare eller avsaknaden av att kunna göra korrekta bedömningar om civilläget.

5. Avslutning

I detta kapitel redovisas svaret på problemformuleringen och forskningsfrågorna. Därefter följs en diskussion med studiens resultat och hur den förhåller sig till tidigare forskning samt teorin som arbetet grundar sig i. Slutligen framförs arbetets relevans för yrkesutövningen och förslag till vidare forskning.

5.1 Resultatdiskussion

För att svara på problemformuleringen om ett mer effektbaserat tänk kan vara en förklaring till att civila förluster har minskat ställdes två forskningsfrågor. Den första undersökte om normen att skydda civila existerade och var en drivande politisk norm innan och under respektive insats. Övergripande kan forskningsfrågan besvaras utifrån det material som har använts, men eftersom inte tillräcklig material finns att undersöka om hur själva operationsplanerna gick till, påverkas arbetets validitet om att det återspeglas på ett korrekt sätt, som även påverkar den andra forskningsfrågan.

Den andra forskningsfrågan fokuserade på om graden av effektbaserat tänk skiljde sig mellan doktrinerna som förelåg operationerna och fokuserade kring effekter som på ett mätbart sätt kan urskilja hur dokumenten förhåller sig till civila och kollaterala skador. Resultatet av denna forskningsfråga pekade på ett mer effektbaserat tänk för Libyendoktrinerna än för Kosovo, vilket således kan vara en förklaring till varför operationerna skilde sig angående civila skador. Skillnaden i grad av institutionalisering kan därför anses vara en förklaring till den beroende variabelns varians men som tidigare påpekat kan det vara *en* förklaringsfaktor i ledet av flera, men att andra förklaringsfaktorer också är av intresse.

Övergripande kan de delar av *effects-based operations* som denna uppsats tagit upp besvara problemformuleringen. Genomgripande anger indikatorerna för Libyendoktrinerna en mer detaljerad bild om hur de hänger ihop med kollaterala skador utifrån de variabler som har tagits fram än vad Kosovodoktrinerna gör, vilket betyder att *effects-based operations* är mer institutionaliserad i de nyare doktrinerna. Dock anger indikatorerna olika styrka. Bland annat anger indikatorerna för variabeln kollaterala effekter en tydligare skillnad mellan fallen än indikatorerna för variabeln om fysiska effekter. Teorin och operationaliseringen belyser dock att tydligt samband eftersöks, och därför har de val som presenterats motiverat kategoriseringen. Vilken utsträckning det har i det praktiska utförandet kan dock diskuteras, men för att belysa helhetsbilden av undersökningen är skillnaden tydlig och båda variablerna pekar åt samma håll.

Diskussion kring vissa delar i teorin är dock av intresse. Som exempel anger teorin de fysiska effekterna som den enda direkta effekten, som inte finns i indirekta effekter. Eftersom den fysiska effekten är kopplat till val av vapen och vilken ammunition som används, borde likt teorin tar upp, ett större hänsynstagande till kollaterala skador beaktas. I denna studie drogs skiljelinjen mellan att val av vapen togs upp och att dokumentet därefter skulle nämna kollaterala skador, vilket Libyendoktrinerna gjorde men utan någon bredare beskrivning. För att ytterligare öka denna betydelse borde kollaterala skador få ett ännu större utrymme i

samband med val av vapen. Enligt Deptula anges fysisk förstörelse i större utsträckning i doktriner än att uppnå en viss effekt. I denna studie beskriver alla doktriner förslag på andra sätt och medel än total förstörelse för beslutsfattare att använda sig av, vilket öppnar för tolkning att beslutsfattarna inte är drivna i den riktningen som Deptula anger. Dock angav Libyendoktrinerna en bättre återkoppling mot civila och beaktandet av kollaterala skador, vilket i denna undersökning var det som fick fokus. Eftersom teorin som används är ett koncept för hur militära beslutsfattare ska tänka kring hur man effektivast använder flygstridskrafter för att uppnå högre chefs mål, är det viktigt att påpeka att denna undersökning endast uppmärksammat om det effektbaserade tänket återfinns i beaktandet av civila.

5.2 Kritik mot undersökningens resultat

Kritik kan riktas mot val av fall och undersökningens design. Valet av fall är viktigt och att slumpmässigt välja rekommenderas inte, en helhetsanalys behöver göras för att hitta pålitliga fall att jämföra. I de fall Nato har intervenerat i andra länder med enbart flygstridskrafter och där tillräcklig variation i den beroende variabeln finns leder oss ner till de två fallen som denna uppsats har undersökt. Det betyder ändå inte att valen är oproblematiske, och det är viktigt att lyfta fram svagheter i fallen som påverkar generaliserbarheten. Bland annat kan det konstateras att det är över tio år mellan insatserna och mer kan ha skiljt än bara det taktiska uppträdandet. En organisation lär sig av sin historia och som alltid när ett genomförande är gjort, utvärderas det för att göras bättre nästa gång. Generaliserbarheten genom en fallstudie där bara en organisation undersöks påverkar givetvis också resultatet som representativt för helheten av fall. För att dra starkare slutsatser skulle en mer omfattande studie behöva göras där flera organisationer och vapenslag undersöks.

Eftersom en kvalitativ bedömning av teorins förekomst i dokumenten användes, kunde kategorierna preciseras till att återge indikatorns utrymme. Detta stärker uppfattningen om att viktiga planeringsåtaganden återges på ett centralt sätt i dokumenten. Hade en kvantitativ metod används hade förekomsten av vissa ord eller meningar kunnat fångas upp, men utan relevant tolkning av vad det innebär för användaren och kunnat leda till andra resultat. För att ytterligare motivera studiens intersubjektiva provbarhet, har de fyra kriterierna för dataanalys använts, dock är det viktigt att påpeka att metodvalet innehåller en inneboende tolkningsprocess av författaren. För att komma runt detta hade andra metoder kunnat användas eller kompletteras. Bland annat har andra metodval övervägts, men då mycket av planeringen kring insatserna fortfarande är hemliga har de tilltänkta metodvalen inte varit genomförbara.

5.3 Studiens koppling till tidigare forskning

Som tidigare forskning har pekat mot, är diskussionen kring teknikutvecklingen och PGM den vanligaste förklaringen till varför kollaterala skador har minskat. Likt Conetta och Zehfuss tar upp angående bristerna hos tekniken så medger forskningen en närmare granskning av det som Kahl påstår, om den starkare roll som statusen icke-kombattanter verkar ha erhållit. Att därför undersöka doktriner är ett steg i att fortsätta den forskningen, vilket denna uppsatsens syfte var. Det förefaller sig logiskt att precisionstyrd ammunition är viktigt för att träffa rätt,

men som ensam förklaring till problemet har denna undersökning ifrågasatt och redovisar ett resultat om att även taktiskt uppträdande kan vara en bidragande förklaringsfaktor.

Under arbetets gång har vissa begrepp och områden kartlagts som viktiga. Bland annat den om förståelsen kring precisionsvapen och PGM. Likt Sine påpekar eftersöks en bättre beskrivning och förståelse kring denna vapentyp eftersom innebörden av det McInnes beskriver om att målval kan preciseras ner till del, eller sektion av hus behöver förstås på ett bredare sätt än bara möjligheten till det. Eftersom detta arbete inte hittade spår av att doktrinerna för Libyen beskriver precision, samt att forskningsdebatten framhäver dess betydelse, kan det tyckas vara relevant information i doktriner för att militära beslutsfattare ska förstå dess innebörd. Detta kan vara nästa steg till att minimera civila förluster ytterligare.

5.4 Relevans för yrkesutövningen

Att undersöka hur flygstridskrafter används och vad det innebär för civila förluster är viktigt för att nyttja stridskrafterna på ett acceptabelt sätt. För Sveriges del, har vi, och kan komma att ingå i Natos operationer vilket gör det viktigt att vi kan tillämpa de metoder som används i organisationen. I och med att vi är en del av världssamfundet är det viktigt att vi drar lärdomar om vår historia och fokuserar på både det som har gått fel, men också det som har gjorts rätt. I detta fall påvisar historien att civila dödsfall har minskat, vilket är åt rätt håll, men där forskningen är oense om varför. Genom att lägga till en liten bit i forskningen om detta, leder det till att vi bättre kan förstå och upprepa det vi har gjort rätt av till framtida operationer.

5.5 Förslag till vidare forskning

I och med att denna undersökning pekade på att ett effektbaserat tänk kan ha påverkat utfallet skulle en liknande studie över fler fall vara av intresse för att öka förklaringsfaktorn ytterligare. Bland annat har Nato i närtid släppt nya doktriner, men där en tillämpning av dessa idag är svårare då koalitionen inte tillämpat dessa sen de kom. Istället kan jämförbara studier på mark eller sjösidan vara av intresse då både konflikten i Irak och Syrien idag är gällande och att ett effektbaserat tänk är ett koncept som sträcker sig utöver flygstridskrafter och deras användande. Andra stater eller organisationers doktriner är också av intresse att undersöka för att bredda detta studieresultat till helheten av fall. Som exempel skulle Rysslands agerande med flygstridskrafter i bland annat Georgien kunna undersökas.

Litteratur och referensförteckning

Litteratur

Carlino, Michael. 2002. The moral limits of strategic attack. *Parameters*, 32(1), pp.15–29.

Conetta, Carl. 2004. *Disappearing the Dead: Iraq, Afghanistan, and the Idea of a "new Warfare"*. Project on Defense Alternatives. Cambridge: Commonwealth Institute.

Denscombe, Martyn. 2009. *Forskningshandboken : för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Deptula, David. 2001. *Effects-based operations: change in the nature of warfare*. Aerospace Education Foundation.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena. 2012. *Metodpraktikan : konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4. [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik.

Goldstein, Judith, Keohane, Robert. 1993. *Ideas and foreign policy : beliefs, institutions, and political change*. Ithaca: Cornell University Press.

Gregory, Robert. 2015. *Clean Bombs and Dirty Wars: Air Power in Kosovo and Libya*. Lincoln: University of Nebraska Press.

Independent International Commission on Kosovo. 2000. *The Kosovo report : conflict, international response, lessons learned*. Oxford: Oxford University Press.

Kahl, Colin. 2007. In the Crossfire or the Crosshairs? Norms, Civilian Casualties, and U.S. Conduct in Iraq. *International Security*, 32(1), pp.7–46.

Mann, Edward, Endersby, Gary, Searle, Tom. 2001. Dominant Effects: Effects-Based Joint Operations. *Air & Space Power Journal*, 15(3), 92.

McInnes, Colin. 2002. *Spectator-sport war : The West and contemporary conflict*. Boulder, Co: Lynne Rienner.

Meilinger, Phillip. 2013. Airpower and collateral damage: theory, practice and challenges. *Air Power Australia Essays on Military Ethics and Culture*, 1(2), 1.

Olsen, John Andreas. 2001. *From manoeuvre warfare to Kosovo?*. Oslo: Royal Norwegian Air Force Academy.

Reynolds, Jefferson. 2005. Collateral damage on the 21st century battlefield: enemy exploitation of the law of armed conflict, and the struggle for a moral high ground. *Air Force Law Review*, 56, p.1.

Sine, Jack. 2006. Defining the "Precision Weapon" in effects-based terms. *Air & Space Power Journal*, 20(1), pp.81–88,127.

Smith, Rupert. 2007. *The utility of force : the art of war in the modern world*. New York: Vintage. E-bok.

Spassov, Philip. 2014. NATO, Russia and European Security: Lessons Learned from Conflicts in Kosovo and Libya. *Connections : The Quarterly Journal*, 13(3), pp.21–40.

Walsh, James. 2015. Precision Weapons, Civilian Casualties, and Support for the Use of Force. *Political Psychology*, 36(5), pp.507–523.

Zehfuss, Maja. 2011. Targeting: Precision and the production of ethics. *European Journal of International Relations*, 17(3), pp.543–566.

Rapporter, andra källor

Human Rights Watch. 2000. *Civilian Deaths in the NATO Air Campaign*, 12:1.

Human Rights Watch. 2012. *Unacknowledge Deaths*.

Resolutioner

UN, Security Council. 1998a. *Resolution 1160*.

UN, Security Council. 1998b. *Resolution 1199*.

UN, Security Council. 1998c. *Resolution 1203*.

UN, Security Council. 1999. *Resolution 1244*.

UN, Security Council. 2011a. *Resolution 1970*.

UN, Security Council. 2011b. *Resolution 1973*.

Doktriner

Air, Land, Sea Application Center. 1997. *Joint Pub 2-01. Targeting, The Joint Targeting Process and Procedures for Targeting Time-critical Targets*.

Department of the Air Force, Army, Navy. 1995. *Joint Pub 3-0. Doctrine for Joint Operations*.

NATO. 2008. *AJP-3.9 – Allied Joint Doctrine for Joint Targeting*.

NATO. 2009. *AJP-3.3(A) – Allied Joint Doctrine for Air and Space Operations*.

Elektroniska källor

UN. *The Universal Declaration of Human Rights*. <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/> (Hämtad 2017-05-27)

NATO. *NATO and Libya (Archived)*. 2015-11-09.
http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_71652.htm# (Hämtad 2017-05-23)

NATO. *The Kosovo Air Campaign (Archived)*. 2016-04-07.
http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49602.htm?selectedLocale=en (Hämtad 2017-05-23)